

Грабар М.В.

Мукачівський державний університет, Україна

КОНЦЕПЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: ВІД ТЕОРІЙ РОЗМІЩЕННЯ ВИРОБНИЦТВА ДО НОВІТНІХ КОНЦЕПЦІЙ

Регіон як еволюціонуюча цілісність потребує управлінських дій, що спрямовуватимуть її на подальший розвиток. Вирішення проблем економічного розвитку окремих територій зумовлюють потребу в розгляді концепцій регіонального розвитку від теорій розміщення виробництва до новітніх концепцій. Загалом кожна з регіональних теорій мала на меті покращити ефективність функціонування регіону. Проте, новітні концепції управління здатні забезпечити стійке зростання регіонів за рахунок формування адаптаційної системи управління, що враховує зовнішнє динамічне середовище. Тому даний напрям дослідження є актуальним.

Концепції регіонального розвитку знаходять своє відображення в працях багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених: Д.Г. Сімкіна, А.Г. Грандберга, О.С. Кіро, Д. Лук'яненко, Ю. Пахомова, Е.Маркузена, У. Ізарда.

Генезис концепцій регіонального розвитку дозволяє сформувати методологію регіонального зростання в умовах перехідної економіки з урахуванням синтезу теоретичних положень, розроблених в практиці ринкового господарства.

Регіон – це система усіх її елементів; сукупність процесів, відносин і зв'язків між ними (внутрішні взаємодії); з яких виникають закономірності, закони і тенденції розвитку; зовнішні взаємодії і впливи на систему. Розгляд сутності дефініції регіон з точки зору системності дає змогу сукупність його властивостей згрупувати за двома напрямками: 1) загальні: цілісність, керованість, ієрархічність, синергетичність, адаптивність; 2) специфічні: територіально-просторова локалізація, демографічні процеси, єдина ресурсна база, історичні умови розвитку, містобудівні процеси, спеціалізація виробництва.

Специфічні властивості регіону відображають його можливість і здатність до цілеспрямованого розвитку, що чітко простежується в еволюції концепцій регіонального розвитку. Тому регіон як базова дефініція являлася основою історичного генезису концепцій регіонального розвитку від теорій розміщення виробництва до новітніх концепцій в яких основну роль відіграють моделі розвитку господарських одиниць.

Проведений аналіз наукових праць А.Г. Грандберга [1, с.41-85], Д.Г.Сімкіна [2], О.С. Кіро [3, с. 73-83] дав змогу згрупувати концепції регіонального розвитку за такими напрямками:

- 1) теорії розміщення виробництва (сільськогосподарський штандорт І. Тюнена, раціональний штандорт промислового підприємства В. Лаунхардта, промисловий штандорт А. Вебера, теорія центральних місць В. Кристаллера, теорія просторової організації А. Льоша);
- 2) теорії регіональної спеціалізації і міжрегіональної торгівлі (теорія абсолютних переваг А. Сміта, теорія порівняльних переваг Д. Рікардо, теорія Хекшера – Оліна Е. Хекшер і Б. Олін);
- 3) нові теорії розміщення діяльності та просторової організації економіки (теорія дифузії інновацій Т. Хегерстанда, теорія регіонального життєвого циклу, теорія полюсів росту Ф. Перру, теорія формування територіально-виробничих комплексів М.К. Бандмана);
- 4) новітні концепції регіонального розвитку (теорія потенціалів К.Ф. Гауса, теорія кластеризації А. Портера, теорія дестинації Лейпетера, концепція сталого розвитку Г. Дейлі).

Становлення теорій розміщення виробництва прийнято пов'язувати з виходом у 1826 р. книги німецького економіста І. Тюнена "Ізольована держава в її відношенні до сільського господарства і національної економії". Теорії розміщення виробництва засновані на певній ізольованій, замкненій у господарському відношенні території. Природні ресурси, необхідні для забезпечення виробництва, знаходяться в концентричних зонах, які розташовані навколо визначених ринкових центрів. Основний фактор

виробництва – транспортний, що визначає формування вихідної схеми оптимального розміщення виробництва.

Теорії регіональної спеціалізації і міжрегіональної торгівлі базуються на регіональній спеціалізації абсолютних і порівняльних переваг. Вивіз і ввіз товарів може замінитися переміщенням факторів виробництва. Земля і інші природні ресурси являються немобільними факторами, а тому переміщатися можуть тільки продукти їх використання.

В нових теоріях розміщення діяльності та просторової організації економіки головними об'єктами стають розміщення інновацій, телекомунікаційних та комп'ютерних систем, пріоритетного значення набувають нематеріальні фактори розміщення, взаємодія інтересів, розвиток промислово-технологічних комплексів. Згідно теорії Т. Хегерстанда інновації поширюються у трьох напрямках: від розвинених економічних районів на периферійні території; від центрів найвищого ієрархічного ступеня до центрів нижчого порядку; від великих міст у прилеглі райони.

Новітні концепції регіонального розвитку характеризуються впровадження моделей розвитку господарських одиниць, що передбачають взаємодію всіх елементів регіону, що забезпечує синергетичний ефект вивільнення їх внутрішнього потенціалу, спрямованого на досягнення спільної кінцевої мети; передбачають застосування інструментаріїв реалізації.

Отже, концепції регіонального розвитку еволюціонують під впливом зміни економіко-соціальних процесів в самому регіоні, що являється носієм їх впровадження. На даний час оптимізувати регіональний розвиток здатні лише новітні концепції.

Список літератури

1. Грандберг А.Г. Основы региональной экономики / А.Г. Грандберг. – Государственный университет Высшая школа экономики, [третье изд.]– Москва, 2003.– с. 494
2. Симкин Д.Г. Теоретические основы развития региона в современных условиях – [Электронный ресурс] / Д.Г. Симкин – Режим доступа: http://vestnik.osu.ru/2010_8/20.pdf
3. Кіро О.С. Еволюція теорій регіонального розвитку в економічній науці – [Електронний ресурс] / О.С. Кіро – Вісник соціально-економічних досліджень № 38 С. 72-83 – Режим доступа: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vsed/2010_38/38/72-83.pdf